

آینده نگاری نظام بیمه سلامت جمهوری اسلامی ایران تا افق ۱۴۰۹

مقدمه: نظام بیمه سلامت در ایران علی رغم اتخاذ قوانین، سیاست ها و برنامه های مختلف طی دو دهه، همچنان با چالش های متعددی روبرو است. عوامل تاثیر گذار داخلی از یک سو و عوامل و روندهای جهانی از سوی دیگر سیاست گذاری آینده این حوزه را با چالش های بیشتری مواجه خواهد کرد. بنابراین داشتن چشم انداز آینده برای اتخاذ سیاست ها و استراتژی ها ضروری است. از این رو هدف این مطالعه شناسایی و تشریح آینده های ممکن، محتمل و مطلوب نظام بیمه سلامت با استفاده از تکنیک آینده نگاری در یک افق ۱۵ ساله بود.

روش پژوهش: این مطالعه از نوع مطالعات ترکیبی کیفی-کمی متوالی اکتشافی بود که بین سال های ۱۳۹۴-۱۳۹۷ به انجام رسید. محیط پژوهش در بر گیرنده تمامی سازمان ها و نهادهای درگیر در نظام بیمه سلامت کشور و جامعه پژوهش شامل کلیه سیاست گذاران، مدیران، کارشناسان، مشاوران و مسئولین این حوزه بود. مطالعه در سه مرحله کلی به انجام رسید که در مجموع ۵۱ نفر از مطلع ترین افراد (در ۷۲ مصاحبه) با روش نمونه گیری هدفمند وارد مطالعه شدند. در مرحله اول ذینفعان نظام بیمه سلامت و ویژگی های هر یک شناسایی و تحلیل شد. در مرحله دوم نیروهای پیشران مؤثر بر عملکرد آینده نظام بیمه سلامت کشور شناسایی شد. در مرحله سوم ابتدا با روش تحلیل اثر متقابل، نیروهای پیشران کلیدی شناسایی شد و سپس با تعیین وضعیت های احتمالی نیروهای پیشران، سناریوهای محتمل تعیین شد. مصاحبه ها با روش تحلیل چارچوبی و نرم افزار MAXQDA¹⁰ و سایر اطلاعات با نرم افزارهای Mactor، MICMAC و Scenario Wizard مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: از بین ذینفعان، هیات دولت، سازمان برنامه و بودجه، وزارت بهداشت، وزارت رفاه، شورای عالی بیمه سلامت و سازمان نظام پزشکی ذینفعانی بودند که همزمان از قدرت مالی، تصمیم گیری و سیاسی بالایی برخوردار بودند. مجلس و کمیسیون بهداشت و درمان، هیات دولت، سازمان برنامه و بودجه و وزارت بهداشت بیشترین اثر را بر سایر ذینفعان داشتند. اکثر ذینفعان موضع یکسان و موافقی نسبت به اهداف نظام بیمه سلامت داشتند. در مجموع ۸۶ نیروی پیشران داخلی و خارجی مؤثر بر نظام بیمه سلامت شناسایی شد که از این تعداد ۴۵ نیرو از اهمیت و عدم قطعیت بالاتری برخوردار بود. بر اساس نقشه اثرگذاری رشد اقتصادی، تفکرات سیاست گذاران، تعهد سیاسی، تورم عمومی، تورم بخش سلامت، فناوری های نوین، فناوری اطلاعات، تولید نظام بیمه و بار بیماری ها به عنوان نیروهای پیشران کلیدی شناسایی شدند. با ترکیب وضعیت های محتمل این نیروها در نهایت ۲۱ سناریو ممکن و باور پذیر شناسایی شد که از این تعداد، یک سناریو مطلوب، یک سناریو بحرانی و سه سناریو با روند نامطلوب دارای سازگاری و احتمال وقوع بالاتری بودند.

نتیجه گیری: با توجه به موضع یکسان و موافق اکثریت ذینفعان نسبت به اهداف نظام بیمه سلامت، امکان تحقق اصلاحات در این نظام به شرط مشارکت ذینفعان اثر گذار و قدرتمند در تصمیم گیری ها و سیاست گذاری ها بالا است. بر اساس سناریوهای محتمل شناسایی شده، جهت مقابله با روندهای نامطلوب اتخاذ راهبردهایی در حوزه بکارگیری و مدیریت فناوری های نوین، استقرار سیستم ها و نظام اطلاعاتی یکپارچه، تامین مالی پایدار، تخصیص منابع بر اساس بار بیماری های جامعه، راهبردهایی در جهت کاهش اثرات تورمی در هر دو بخش عمومی و سلامت و طراحی راهبردهایی در جهت شفافیت تولید و نهاد قانون گذار و تنظیم کننده نظام بیمه سلامت باید در اولویت باشد.

کلیدواژه ها: نظام بیمه سلامت، ایران، آینده نگاری، سناریو